

بسم الله الرحمن الرحيم

بحثمان در استثنائات صوم مسافر بود ، عرض کردیم طبق اطلاق آیه ۱۸۳ از سوره بقره : (فمن كان منكم مريضاً أو على سفرٍ فعُدة من ايامٍ آخر) و طبق قاعده ملازمه ايکه بين قصر صلوة و افطار وجود دارد : « إذا قصرت أفطرت وإذا افطرت قصرت » روزه در سفر جایز نیست اما از این آیه و قاعده موردی استثناء شده است و آن این است که : « وكذا يصح الصوم من المسافر إذا سافر بعد الزوال » ، روایات ما دلالت داشتند بر اینکه اگر کسی بعد از ظهر مسافرت کرد باید روزه اش را بگیرد این اخبار را که دیروز خواندیم اخبار ۱ و ۲ و ۳ و ۴ باب ۵ از ابواب من یصح منه الصوم بودند که در این اخبار ظهر میزان و ملاک است و اگر بعد از ظهر و بعد از نصف النهار مسافرت کند روزه اش صحیح است ولی اگر قبل از ظهر مسافرت کند روزه اش باطل است ، در واقع این روایات اطلاق آیه و قاعده ملازمه مذکور را تخصیص می زنند .

خوب و اما باید توجه داشته باشیم که این مسئله در بین فقهای ما مختلف فیہ می باشد زیرا ما در این باب روایات دیگری غیر از چهار خبری که خواندیم (که در آنها ظهر ملاک و میزان بود) داریم که همین روایات باعث اختلاف نظر بین فقهای ما و بوجود آمدن هفت قول در این مسئله شده اند .

عمده دو قول است که یکی همین قول مشهور بود که بیان کردیم و روایات دا له بر آن را نیز خواندیم و شیخ مفید و شیخ صدوق و علامه و ولد علامه و شهیدین و اکثر متأخرین این قول را اختیار کرده اند .

قول دیگر این است که اگر در شب نیت مسافرت کرده باید روزه اش را افطار کند ولی اگر نیت مسافرت نکرده روزه اش صحیح است و باید روزه اش را بگیرد چه پیش از ظهر و چه بعد از ظهر سفر کند ، در واقع در این قول تبییت نیت در شب ملاک و معیار می باشد و القائل به ؛ شیخ در نهاییه و مبسوط و ابن حمزه و محقق در سه کتابش می باشند .

خوب و اما از جمله روایاتی که دال بر قول دوم (تبییت نیت در شب) هستند یکی خبر ۵ از همین باب ۵ از ابواب من یصح منه الصوم می باشد ، خبر این است : « محمد بن الحسن بإسناده عن احمد بن محمد بن عیسی عن الحسن بن علی یعنی : الوشاء عن رفاعة قال : سألت أبا عبد الله (ع) عن الرجل يعرض له السفر في شهر رمضان حين يصبح؟ قال : يتم صومه ذلك.. الحديث » . خبر سنداً صحیح می باشد و دلالتش برمانحن فیہ یعنی قول تبییت نیت در شب روشن است .

خبر بعدی خبر ۱۰ از همین باب ۵ می باشد ، خبر این است : « و بإسناده عن علی بن الحسن بن فضال عن أيوب بن نوح عن محمد بن حمزه عن علی بن یقین عن أبي الحسن موسى (ع) فی الرجل يسافر في شهر رمضان أفطر في منزله؟ قال : إذا حدث نفسه في الليل بالسفر أفطر إذا خرج من منزله ، و إن لم يحدث نفسه من الليلة ثم بدا له في السفر من يومه أتم صومه » . حسن بن فضال فطحی المذهب است ولی ثقہ می باشد لذا این خبر موثقہ است و دلالتش برمانحن فیہ روشن است. خبر بعدی مرسله ابراهیم بن هاشم یعنی خبر ۱۱ از همین باب ۵ می باشد ، خبر این است : « و بإسناده عن محمد بن الحسن الصفار عن ابراهیم بن هاشم عن رجل عن صفوان عن الرضا (ع) فی حدیث قال : لو أنه خرج من منزله يريد النهروان ذاهباً و جائياً لكان عليه أن ينوي من الليل سفراً و الإفطار ، فإن هو أصبح و لم ينو السفر فبدا له - من بعد أن أصبح - في السفر قصر و لم يفطر يومه ذلك » . این خبر مرسل به ابهام واسطه می باشد ولی دلالتش برمانحن فیہ روشن است .

خبر بعدی مرسله صفوان یعنی خبر ۱۲ از همین باب ۵ می باشد ، خبر این است : « وعنه عن عبد الله بن عامر عن ابن أبي نجران عن صفوان بن يحيى عن روه عن أبي بصير قال : إذا خرجت بعد طلوع الفجر و لو تنو السفر من الليل فأتم الصوم واعتد به من شر رمضان » . این خبر نیز مرسل به ابهام واسطه می باشد ولی دلالتش برمانحن فیہ روشن است .

خبر بعدی خبر ۱۳ از همین باب ۵ می باشد ، خبر این است : « و بإسناد عن صفوان عن سماعة أو ابن مسكان عن رجل عن أبي

بصیر قال : سمعت أبا عبدالله(ع) يقول إذا أردت السفر في شهر رمضان فنويت الخروج من الليل فإن خرجت قبل الفجر أو بعده فأنت مفطر ، و عليك قضاء ذلك اليوم . « . این خبر هم مرسل است ولی دلالتش روشن است و همانطورکه می بینید این ۵ خبر که خواندیم بر قول دوم (تبییت نیت در شب) دلالت دارند . خوب بین این دو قول از دو جهت تعارض وجود دارد اول اینکه ؛ لو سافر قبل الزوال و لم یبیت النیة مقتضی الاولی الإفطار و مقتضی الثانی الصیام .

دوم اینکه ؛ لو سافر بعد الزوال و قد بیّت النیة فإن مقتضی الاولی الصیام و مقتضی الثانی الإفطار .

خوب حالا چیزی که مهم است این است که ما بین دو طایفه از اخبار علاج کنیم ، ما عرض می کنیم که اخبار طایفه اول أصح از اخبار طایفه ثانی می باشند البته خیلی نمی توانیم روی این مطلب پافشاری کنیم زیرا عده ای از فقهای ما نیز باخبار طایفه ثانی نیز عمل کرده اند و اما عمده دلیل بر طرد اخبار طایفه ثانی این است که این اخبار مطابق مذهب عامه می باشند برخلاف اخبار طایفه اولی که مخالف مذهب عامه می باشند لذا باید این طایفه اول را أخذ کنیم .

صاحب جواهر در ص ۵۹۹ از جلد ۱۷ جواهر اشاره به این مطلب یعنی موافق عامه بودن اخبار طایفه ثانی کرده است و صاحب حدائق نیز در جلد ۱۳ حدائق در کتاب الصوم این مطلب را بیان کرده و در ضمن از رجال بزرگ عامه امثال شافعی و ابوحنیفه و اوضاعی و نخعی و عده دیگری نقل کرده که قائل به قول ثانی یعنی تبییت نیت در شب می باشند ، خلاصه اینکه به دلائلی که ذکر شد ما نمی توانیم به اخبار طایفه ثانی عمل کنیم لذا اخبار طایفه اولی را أخذ می کنیم و قائل به قول دوم می شویم ، بقیه بحث بماند برای جلسه بعد....

و الحمد لله رب العالمین اولاً و آخراً و صلی الله علی

محمد و آله الطاهیرین